

Grundlæggende afviser Alberts imidlertid, at der er retsligt grundlag for at tale om en genforening. Ifølge Alberts ophævede Christian I's aftale med det slesvig-holstenske ridderskab i Ribe i 1460 hertugdømmet Slesvigs status som et dansk len. Båndet mellem Slesvig og Danmark var herefter alene af dynastisk karakter. Derfor kunne der i 1920 ikke være tale om en rigtig genforening: "En del af det tidligere autonome hertugdømme Slesvigs område bliver i 1920 indlemmet i kongeriget Danmark, ikke genforenet med dette." Ifølge Alberts er genforeningsperspektivet en "historieforfalskning", som bør henvises til "historiens ringbind med afsluttede sager". Christian X's ridt var en unødvendig "komedie", da indlemmelsen af Sønderjylland var tilstrækkeligt begrundet med nationalitetsforholdenes udvikling i 1800- og 1900-tallet. Alberts afviser dermed ikke 1920-grænsen som sådan, men den tilhørende officielle danske historipolitik. Det skal også fremhæves, at Alberts beklager den dansk-tyske helstats sammenbrud og den dermed sammenhørende deling af Slesvig. Om sin bog siger han: "Den bæres tillige af en beklagelse af, at det ikke lykkedes konger og politikere i det 19. og 20. århundrede at opretholde Slesvig med sin regionale rigdom og sin egenart som et hele og *som sådan* føre det ind i fremtiden. Forbundsopbygningen hos de Danmark så nærtstående Forenede Stater, Schweiz' statslige konstruktion og Christian VIII's/Frederik VII's forfatningsudkast udgjorde lovende udgangspunkter for en moderne fremtid for helstaten." Alberts gør ret i at påpege alternativer til den udvikling, som fandt sted, men efter anmelderens opfattelse var den dansk-tyske helstat dødsdømt efter nationalstatstankens fremkomst og fremvækst i 1800-tallet. Uanset hvor dygtige konger og politikere monarkiet havde rådet over, ville Tysklands samling før eller siden havde ført til, at Holsten og Lauenborg og i det mindste en større del af Slesvig var gået tabt.

Alberts' kritiske syn på den danske genforeningsgrundfortælling har ikke overraskende givet anledning til diskussion. Det vil føre for vidt at komme nærmere ind på denne her. Anmelderen henviser til sin artikel om genforeningsbegrebet i *Sønderjysk Månedsskrift* 2020:7.

Perspektivet i bogen betyder, at dens titel rammer temmelig skævt i forhold til dens faktiske indhold. Vi skal gennem en omfattende og detaljerig baggrundsbeskrivelse, før vi to tredjedele henne når frem til efteråret 1918. Begivenhederne 1918-20 afhandles over mindre end 50 sider. Det betyder, at så væsentlige aspekter som de tysk-borgerlige og arbejderbevægelsens stilling til grænsedragningen i det væsentligste forbigås, økonomiske og sociale forudsætninger ligeledes. Bogen standser ved 1920. Grænsedragningens efterhistorie om, hvordan der opstod to nationale mindretal nord og syd for grænsen, deres krav om en revision af 1920-grænsen henholdsvis i mellemkrigstiden og efter 1945, mindretalsproblemerne gradvise løsninger,

København-Bonn-erklæringerne m.m. behandles således ikke. Det er forfatterens frie valg, og det samme gælder hans overordnede perspektiv, men det er valg, som betyder, at hans bog ikke kan blive den moderne, tysksprogede almene fremstilling om afstemning og grænsedragning. Dette udelukker dog ikke, at den kan have interesse som en personligt farvet fortolkning af helstatens og hertugdømmets dramatiske historie.

Hans Schultz Hansen

Ankjærgaard, Simon Kratholm (i samarbejde med Ole Sønnichsen): *Genforeningen 1920. Da Danmark blev samlet*.

Storyhouse, 2019, 406 sider.

Genforeningen 1920. Da Danmark blev samlet er en statelig bog i coffee table-format, lækkert trykt og veillustreret. Selvom dens 400 sider muligvis kunne skræmme én og anden mindre læsevante, så er det uden grund: Der er god plads på siderne, sproget flyder let og bogen er hurtigt læst.

Forfatterens udgangspunkt er hans forundring over, at Sønderjyllands genforening med Danmark som regel fremstilles som noget naturgivet; som noget, der måtte ske – og at den nuværende grænse ses som den helt indlysende, naturlige grænse mellem Danmark og Tyskland. Men meget kunne være gået helt anderledes, og forfatterens målsætning er derfor at formidle og diskutere, hvorfor og hvordan Genforeningen fandt sted (efter skriftet, s. 381). Det gør han så på udmærket vis.

Det centrale ord i forfatterens målsætning er "formidle". Kendere af Genforeningens historie vil ikke møde meget nyt, og bogen kan derfor ikke erstatte Troels Finks mere end 40 år gamle trebindsværk *Da Sønderjylland blev delt 1918-1920*. Men det er heller ikke intensionen, og bogen giver alligevel en forholdsvis grundig – og ret traditionel – gennemgang af de vigtigste begivenheder i genforeningsprocessen: fra det tyske nederlag i Første Verdenskrig over den indædte kamp om den kommende grænses beliggenhed til kongens ridt over grænsen og den store fest på Dybbøl den 10. og 11. juli 1920. Bogen opfylder dermed på udmærket vis en ny generations behov for et standardværk om Genforeningen, og det er derfor ikke ufortjent, at værket har ligget på bestsellerlisterne stort set siden den udkom.

Forfatteren har valgt at følge nogle hovedpersoner undervejs. Persongalleriet udgøres blandt andet af treklovet fra Tysklands og Preussens parlamente, H.P. Hanssen, Nis Nissen og H.D. Kloppenborg-Skrumsager. Det rummer et drama i sig selv, at Kloppenborg-Skrumsager brød med de to andre på spørgsmålet om Flensborgs fremtid. Også de to rigsdanskere, H.V. Clausen og Jonas Collin, der stod i skarp opposition til hinanden, får lov at spille vigtige roller, og det samme gør kong Christian X og statsminister Zahle. To almindelige, sønderjyske krigsdeltagere er der også blevet

plads til: Lorenz Jepsen fra Valsbøl i 2. afstemningszone og Sigurd Kloppenborg-Skrumsager (søn af H.D.) fra Københoved i 1. afstemningszone. Men dem slipper vi nu forbløffende hurtigt igen, og de kommer først tilbage igen i et efterskrift. Det er ærgerligt, for de ville have kunnet give en lokal og praktisk vinkel på genforeningsprocessen og have blødt lidt op på den megen storpolitik.

Fejl og misforståelser har ikke kunnet undgås. Her skal nævnes nogle af dem: Christian X var ikke 46 år i juli 1920, men 49 (s. 6 – alderen er til gengæld rigtig s. 348). P.J. Refshauge var ikke amtsrådsmedlem, men landråd (s. 6). Pontoppidans digt indledes ikke "Det klinger som et eventyr..." men "Det lyder..." (s. 7). Det er heller ikke indlemmelsen af lille Lauenborg i det danske monarki, der får balancen mellem dansk- og tysktalende i riget til at forandre sig – det er tabet af Norge. De slesvigske krige og deres baggrund bliver forenklet lige lovlig meget (s. 14ff). Slesvig og Holsten indlemmes i 1867 ikke i Det Tyske Forbund (det fandtes ikke længere fra 1867), men i kongeriget Preussen og dermed også i det nyoprettede Nordtyske Forbund (s. 22). Den hårde forlykningspolitik blev ikke først indledt med von Köller i 1897; blandt andet de hårde presseprocesser, som direkte nævnes i teksten, hører navnlig hjemme i tidsrummet 1881-1892 (s. 22). Den slesvig-holstenske trikolore blau-weiss-rot betegnes som det "slesvigske" flag (flere steder). Når H.P. Hanssen valgte at henviser til §5 i sin store tale i rigsdagen i oktober 1918, så skyldtes det ikke, at han tillagde den statsretlig værdi, men først og fremmest et ønske om at vise kritikerne gennem hele hans politiske karriere hjemme i Nordtyskland, at de havde haft uret (s. 54). S. 62 skriver forfatteren, at det ikke gjorde den danske regering noget, at det slesvigske spørgsmål ikke fyldte noget videre i den danske presse. Men det var nu rent faktisk den selsomme regerings meget strikse pressecesur, der nidkært lugede enhver nok så beskeden omtale af Slesvigs skæbne efter krigen ud af de danske aviser! H.V. Clausen lagde ikke "kimen til en senere ophedede debat" om Flensborg, da han med sin "Clausenlinje" fra 1890 (og kendt i en videre kreds i 1901) ikke tog stilling til byens fremtid – tvært imod forsøgte han at undgå den på et tidspunkt, da den ville være frugtesløs (s. 77). Sprogskriperne i mellemkrigsperioden 1850-1864 fastslog ikke, at skolesproget skulle være dansk i (hele) Slesvig, men kun i de områder, hvor det stadig var talesprog (s. 86). Nordtyskland gøres synonym med Sønderjylland (flere steder, blandt andet s. 163). Flensborg Avis' redaktør Ernst Christiansen omtales konsekvent som Flensborgmand, men han var nu – til flensborgmændenes store fortrydelse – Dannevirkeemand (blandt andet s. 238). Til gengæld gøres Ionas Collin til Ejerdansker (s. 201), selv om han også var Dannevirkeemand. Hvad han blev efter 1920, er en anden

sag. Endelig blev fredstraktaten ratificeret 10. januar 1920 og ikke 1919 (s. 287) – men det er nu formentlig en trykfejl.

I de afsluttende betragtninger får Maren Sørensen med rette god plads til et fint citat, men hvorfor nævnes det ikke, at hun efter 1920 slog sig ned i Valsbøl, hvor hun sammen med Lorenz Jepsen tog en dansk gerning op? Her var ellers alle tiders chance for at samle Jepsen op igen. På samme måde kunne både Jepsen og Sigurd Kloppenborg-Skrumsager, som vi også temmelig brat slipper, være samlet op igen med et par indtryk fra afstemningerne i Valsbøl og Københoved. Det ville illustrere den verden til forskel, der var på det næsten 100% danske Københoved og det tyskdominerede Valsbøl.

Billedmaterialet er gennemgående fint, og formatet tillader en stor og flot gengivelse. Men billedet s. 368 nederst forestiller nu ikke H.P. Hanssen på talerstolen i 1920. Det er formentlig til et årsmøde før 1914.

Den sidstnævnte fejl er næppe forfatterens, men skyldes en fejl i billedregistreringen hos rettighedshaveren, Museum Sønderjylland. Og det kan passende minde både denne anmelder og denne anmeldelses læsere om, at ingen bog er uden fejl, og selv om man godt kunne have ønsket sig, at den ovennævnte oprensning havde været kortere, så skal det ikke skygges for, at *Genforeningen 1920. Da Danmark blev samlet* er en god bog. Den er i hvert fald et rigtigt godt sted at starte, hvis man vil beskæftige sig med genforeningens historie.

René Rasmussen

Auge, Oliver (red.): Burgen in Schleswig-Holstein. Zeugen des Mittelalters einst und jetzt.

Wachholtz Verlag, 2019, 206 sider.

Den særdeles aktive lærestol i Regionalhistorie ved Universitetet i Kiel, under ledelse af professor Dr. Oliver Auge, arbejder til stadighed med flere forskningsprojekter. Resultatet af ét interdisciplinært projekt med økonomisk støtte fra det Deutsche Forschungsgemeinschaft (DFG) foreligger med denne publikation, som med i alt 13 bidrag behandler en række centrale temaer vedrørende de høj- og senmiddelalderlige borge i Slesvig og Holsten. Bogens tyske titel er forresten ikke ganske dækkende, eftersom undersøgelsestrækker sig fra Kongeåen, det middelalderlige hertugdømme Slesvigs nordgrænse, samt Holsten frem til Elben. Undersøgelserne inkluderer desuden Stormarn, Nordfriesland og Ditmarsken.

I bogens indledning gør udgiveren Oliver Auge med rette opmærksom på, at borgforskningen i det nuværende Schleswig-Holstein endnu lader meget tilbage at ønske, som følge af manglen på skriftlige kilder og mang-